

Baštinske vrijednosti otoka Ugljana u odgojno obrazovnim aktivnostima predškolske djece

Jadrijević, Đana

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:087128>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-20**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

Sveučilište u Zadru

Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja

Diplomski studij Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Đana Jadrijević

**Baštinske vrijednosti otoka Ugljana u odgojno
obrazovnim aktivnostima predškolske djece**

Diplomski rad

Zadar, 2021.

Sveučilište u Zadru

Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja

Diplomski studij Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Baštinske vrijednosti otoka Ugljana u odgojno obrazovnim
aktivnostima predškolske djece

Diplomski rad

Student/ica:

Đana Jadrijević

Mentor/ica:

doc.dr.sc. Tamara Kisovar Ivanda

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Dana Jadrijev**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom: „Baštinske vrijednosti otoka Ugljana u odgojno obrazovnim aktivnostima predškolske djece" rezultat mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mogega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mogega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 2021.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Baština	2
2.1. Vrste baštine	3
2.2. Baština i odgoj djece	5
3. Baštinske vrijednosti i djeca u svijetu	7
4. Baštinske vrijednosti i djeca u Hrvatskoj	10
4.1. Blagdani	11
4.2. Zvončari	12
4.3. Moreška	13
4.4. Djeca – čuvari djedovine	14
4.5. Suhozid	16
5. Baštinske vrijednosti otoka Ugljana	17
5.1. Materijalna baština otoka Ugljana	17
5.2. Nematerijalna baština otoka Ugljana	21
5.2.1. Lancuni	21
5.2.2. Maslinarstvo	26
5.2.3. Lavandijere	30
5.2.4. Glazbena baština	35
5.2.5. Heraldika	37
6. Zaključak	42
7. Literatura	44

Sažetak

U ovom radu bit će prikazani dječji vrtići na otoku Ugljanu i baštinske vrijednosti u odgojno obrazovnim aktivnostima predškolske djece.

Vrtići kao odgojno obrazovne ustanove u kojoj se radi s djecom najmlađe životne dobi moraju biti izuzetno pažljivi u kreiranju svog godišnjeg izvedbenog kurikulumu. Aktivnosti djece u predškolskim ustanovama su obično planirane na godišnjoj bazi i povezane su s dijelom godine specifičnim za određeni događaj (Dani kruha, Božić, Prvi dan proljeća i sl.), ali postoje i aktivnosti koje su specifične za svaku lokaciju. Ove aktivnosti baziraju se na lokalnim običajima i baštini. Pod pojmom „baština“ podrazumijevamo ukupna iz prošlosti sačuvana i njegovana dobra. Obilježavanje vjerskih blagdana je često dio lokalne baštine i kao takvo može biti tema aktivnosti u vrtićima. Dio baštine nekog mjesta su i tradicionalni zanati, obrti, proizvodnja, industrija te poljoprivreda specifična za neku lokaciju. Cilj ovakvih aktivnosti je da se kroz razvojne zadatke djeci na primjeren način približi baština kraja u kojem žive.

Mjesta na otoku Ugljanu imaju nekoliko specifičnih običaja koje odgajateljice prezentiraju vrtićkoj djeci u prigodno vrijeme. Dječji vrtić „Lastavica“ u mjestu Preko djeci u svom godišnjem predškolskom programu prikazuje baštinu otoka kroz ovakve aktivnosti: predmeti svakodnevnog upotrebe, tradicionalne pjesme, likovne aktivnosti i slično.

U drugom poglavlju ovog rada bit će prikazani ciljevi i zadatci odgojno obrazovnih aktivnosti kojima su tema baštinske vrijednosti.

Treće poglavlje opisat će neke primjere približavanja baštinskih vrijednosti predškolskoj djeci izvan Hrvatske.

Četvrto poglavlje donosi uvid u primjere baštinskih vrijednosti u odgojno obrazovnim aktivnostima predškolske djece u Hrvatskoj.

U petom poglavlju govorit će se o praktičnoj izvedbi ovakvih aktivnosti u vrtićima na području otoka Ugljana.

U šestom poglavlju bit će iznesene zaključne teze i mogućnosti implementacije ove teme u budućnosti.

Ključne riječi: Baština, otok Ugljan, dječji vrtić

Summary

This paper will deal with kindergartens on the island of Ugljan and heritage values in the educational activities of preschool children.

Kindergartens as an educational institution that works with children of the youngest age must be extremely careful in creating curricula. Activities of children in preschool institutions are usually planned on an annual basis and are related to the part of the year specific to a particular event (Bread Days, Christmas, First day of spring, etc.), but there are also activities that are specific to each location. These activities are based on local customs and heritage. By the term "heritage" we mean the total from the past preserved and nurtured goods. Celebrating religious holidays is often part of the local heritage and as such can be a topic of activity in kindergartens. Part of the heritage of some location are traditional crafts, trades, production, industry and agriculture specific to that location. The goal of such activities is to bring the heritage of the area in which they live closer to children in an appropriate way through developmental tasks. Places on the island of Ugljan have several specific customs that educators present to kindergarten children at a convenient time. Kindergarten "Lastavica" in Preko in its annual preschool program shows the heritage of the island through activities such as: objects of everyday use, traditional songs, art activities and the like.

The second chapter of this paper will discuss the goals and tasks of educational activities that include heritage values.

The third chapter will describe some examples of approaching heritage values to preschool children outside of Croatia.

The fourth chapter will deal with examples of heritage values in the educational activities of preschool children in Croatia.

The fifth chapter will discuss the practical implementation of such activities in kindergartens on the island of Ugljan.

In the sixth chapter, the concluding theses and possibilities of implementing this topic in the future will be presented.

Key words: Heritage, island of Ugljan, kindergarten.

1. Uvod

Otok Ugljan, po veličini četrnaesti i po broju stanovnika osmi otok u Hrvatskoj, nalazi se u zadarskom arhipelagu između otoka Pašmana s jugoistočne i otoka Rivnja i Sestrinja sa sjeverozapadne strane. Povoljni geografski položaj, odlična prometna povezanost s kopnom i povoljni klimatski uvjeti kroz cijelu godinu čine ovaj otok privlačnim mjestom za život. Svih sedam naselja (Kukljica, Kali, Preko, Poljana, Sutomišćica, Lukoran i Ugljan) smješteno je na sjeveroistočnoj strani otoka. Otočka naselja su raspodijeljena u tri općine: općina Kali, općina Kukljica i općina Preko. Prema posljednjem popisu stanovništva, ukupan broj stanovnika na otoku je oko 6000 (DZS, 2011.).

Na samom otoku Ugljanu postoje tri dječja vrtića. Uz dječji vrtić „Srdelica“ u mjestu Kali i dječji vrtić „Manulica“ u mjestu Kukljica, na otoku postoji još i dječji vrtić „Lastavica“ u mjestu Preku koji je matični vrtić još trima područnim vrtićima: Sutomišćica, Lukoran i Ugljan.

Povijest svih dječjih vrtića na otoku ima nekoliko zajedničkih elemenata – veliki broj djece i loši uvjeti rada u samim počecima djelovanja vrtića na otoku te sve manji broj djece, ali znatno bolji uvjeti rada danas. Prve vrtiće karakterizirale su velike grupe djece, npr. vrtić u Preku je u godini otvorenja imao 230 djece raspoređenih u dvije grupe, dok isti taj vrtić ove godine ima upisano 35 djece (Ljetopis dječjeg vrtića „Lastavica“). Uloga i stručnost zaposlenika u vrtićima su također doživjele drastične pomake u odnosu na same početke.

Bolji uvjeti rada pružaju danas odgojiteljicama priliku da svoje znanje primijene na optimalan način. Aktivnosti i projekti pripremaju se na Tradicijske vrijednosti mjesta na otoku obrađuju se kroz pripremljene projekte, poticajne aktivnosti ili razne radionice. Vrijeme u kojem se djecu upoznaje s njihovim baštinskim vrijednostima obično se poklapa s vremenom kada je određena tema aktualna (godišnjice povijesnih događaja, blagdani, proslave, doba godine u kojem se neka tradicijska djelatnost odvija i slično) ili kada djeca pokažu interes za tradicijskim elementima iz svoje okoline. Identitet koji svako dijete formira utjecajem odraslih osoba kojima je okružen, velikim dijelom stvaraju i odgojitelji u predškolskim ustanovama. U vrtićima koji daju priliku djeci da kroz integrirani kurikulum spoznaju i prisvoje svoju baštinu, odgojit će se generacija koja će znati cijeniti svoju tradiciju i brinuti se o njoj.

2. Baština

Riječ baština u hrvatskom jeziku može označavati nekoliko stvari. Za imovinu koja je naslijeđena može se reći da je baštinjena. Nekad se pod baštinom podrazumijevala sva nepokretna imovina kao što su kuće i druge građevine, njive, livade, šume i slično. Danas kad kažemo „baština“ uglavnom mislimo na značenje koje definira hrvatska enciklopedija: „ukupnost iz prošlosti sačuvanih i njegovanih kulturnih dobara“. Sličnu definiciju daje i UNESCO: „Kulturna baština se može definirati kao cjelokupni korpus materijalnih znakova – bilo umjetničkih ili simboličkih – koji se prenose iz prošlosti u svakoj kulturi.“(UNESCO, 1989.).

Izraz „zajednička baština čovječanstva“ u međunarodnom pravu označava prostore na kojima postoji poseban režim korištenja koji je pravno reguliran. Pojam „svjetska baština“ prvi put postaje pravna kategorija 1972. godine u Parizu gdje je nastala „*Convention concerning the protection of the world cultural and natural heritage*“ ili „Konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine“(UNESCO, 1972.) koju je potpisalo više od 170 država svijeta.

Trideset godina kasnije, potreba za većom svježnošću o važnosti očuvanja ne samo materijalne već i nematerijalne baštine dovela je do još jedne konvencije u Parizu gdje je usvojena „*Convention for the safeguarding of the intangible cultural heritage*“ ili „Konvencija o zaštiti nematerijalne kulturne baštine“(UNESCO, 2003.).

Okvirna konvencija Vijeća Europe o vrijednosti kulturne baštine za društvo (Faro convention, 2005.) dodatno ističe vrijednost baštine i njenu povezanost s ljudskim pravima i demokracijom. U ovoj se konvenciji naglašava da je važnost kulturne baštine ne samo u objektima i mjestima, već i u vrijednostima koje ona predstavljaju.

Veliku ulogu u očuvanju baštine igra međunarodna organizacija „*Blue shield*“ (Plavi štit) osnovana 1996. godine. Na Haškoj konvenciji 1954. godine je dizajniran amblem koji označava kulturnu baštinu koja treba biti stavljena pod zaštitu. Znak plavog štita je prvobitno bio namijenjen obilježavanju kulturnih objekata koji se nalaze u ratnom okruženju i čije bi oštećivanje ili uništavanje bilo pod zakonskom zaštitom (Blue shield international, 2016.).

Republika Hrvatska je dvije godine nakon stupanja na snagu pariške konvencije iz 2003. godine donijela „Zakon o potvrđivanju konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine“ (NN 5/05).

Uz ovaj zakon, na snazi je i „Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara“ (NN 62/20) kojim se uređuju vrste kulturnih dobara i sva pitanja povezana sa zaštitom i očuvanjem kulturnih dobara.

Kulturna baština ima neprocjenjivu ulogu u ostvarivanju identiteta neke zajednice. Svaka zajednica, bila ona vjerskog, jezičnog, nacionalnog ili nekog drugog karaktera mora posjedovati kulturna dobra kojima će očuvati svoj specifični identitet. Baština i tradicija nekog kraja može biti snažan poticaj za učenje kod djece predškolske dobi jer se kroz aktivnosti povezane s baštinom i tradicijom dijete poistovjećuje sa stvarima, mjestima i idejama koje može prepoznati u bliskoj okolini.

2.1. Vrste baštine

Postoji mnogo različitih interpretacija pojma baština. Različiti autori donose i različite definicije, no svima je zajedničko da se kulturna baština može odnositi na mnoštvo različitih stvari koje nasljeđujemo iz prošlosti. Osnovna podjela svega što može spadati pod pojam kulturne baštine je na materijalnu i nematerijalnu baštinu.

Materijalna kulturna baština

Materijalna baština može se dalje podijeliti na pokretnu i nepokretnu, a nepokretnu baštinu možemo još podijeliti na prirodnu i stvorenu.

Prirodna materijalna baština je sve ono što je naslijeđeno od prošlih generacija, a nije stvoreno ljudskom rukom. U ovu vrstu baštine ubrajamo: prirodne fizičke strukture, biološke ili geološke formacije, prirodne monumente, mora, rijeke, jezera i ostale prirodne tvorevine.

Stvorena materijalna baština je sve ono što nasljeđujemo od prošlih generacija, a stvoreno je ljudskom rukom. „Ovdje možemo ubrojiti: građevine svih vrsta, naselja raznih vrsta i veličina, spomenike, okoliš uređen ljudskom intervencijom, umjetnička djela, itd.“(UNESCO, 2020.):

UNESCO razlikuje tri vrste stvorene materijalne kulturne baštine:

- pokretnu kulturnu baštinu: slike, skulpture, novčanice i kovanice te pisana djela
- nepokretnu kulturnu baštinu: spomenici, arheološki lokaliteti i slično
- podvodnu kulturnu baštinu: olupine brodova, podvodne ruševine i gradovi

Nematerijalna kulturna baština

Nematerijalnu kulturnu baštinu UNESCO u svojoj Konvenciji za zaštitu nematerijalne kulturne baštine definira kao: „Tradicije ili živi izričaji naslijeđeni od naših predaka kao što su jezične tradicije, izvođačka umijeća, socijalne prakse, rituali, festivali, znanja i prakse povezane s prirodom ili svemirom i tradicionalne obrtničke vještine“.

Hrvatski zakon donosi definiciju i popis svega što može spadati pod nematerijalnu kulturnu baštinu: „Nematerijalno kulturno dobro mogu biti razni oblici i pojave duhovnog stvaralaštva što se prenose predajom ili na drugi način.“(NN 62/20, članak 9) Dalje se u istom članku istog zakona nabrajaju vrste i oblici nematerijalnih kulturnih dobara:

- „jezik, dijalekti, govori i toponimika, te usmena književnost svih vrsta
- folklorno stvaralaštvo u području glazbe, plesa, predaje, igara, obreda, običaja, kao i druge tradicionalne pučke vrednote
- tradicijska umijeća i obrti.“(NN 62/20, članak 9.).

U hrvatskom jeziku se umjesto izraza „kulturna baština“ često koristi izraz „kulturno dobro“. Da bi nešto postalo kulturno dobro, treba proći proces stručnog vrednovanja i dobiti rješenje Ministarstva kulture. Nakon vrednovanja, kulturno dobro se upisuje u Registar kulturnih dobara i to u jednu od dvije liste: Listu zaštićenih kulturnih dobara ili Listu kulturnih dobara od nacionalnog značaja (NN 62/20, članak 12., 13.).

Teška ili povijesno opterećujuća baština

Uz riječ „baština“ obično vežemo pozitivno značenje – baština je nešto vrijedno očuvanja i nešto čime se treba ponositi. Ali ako se govori o vrstama baštine, treba spomenuti da postoji i baština negativne konotacije koju također treba očuvati iz određenih razloga. Ovu vrstu baštine nazivamo teška baština (*engl: difficult heritage*) i pod njom „podrazumijevamo prošlost koja je u opreci s pozitivnim identitetom koji je neka zajednica stvorila o sebi“(Macdonald, 2009.). U ovu baštinu spadaju ratovi, zločini protiv čovječnosti, kolonijalna osvajanja, genocidi i slične negativnosti koji su vezane za neki narod ili zajednicu.

Baštinu možemo još podijeliti i prema opsegu, tj. prema području koje obuhvaća. Ovom podjelom dobivamo baštinu globalne, regionalne, nacionalne i lokalne razine. Razlika između ovih razina opsega kulturne baštine, osim u području obuhvaćanja je i u stupnju osobne vezanosti za određenu baštinu.

2.2. Baština i odgoj djece

„Okruženje djeteta u predškolskoj ustanovi određeno je s nekoliko faktora – socijalni, kulturalni i ekološki.“(Petrović–Sočo, B., 2009.). Pod ekološkim komponentama okruženja podrazumijevaju se prostor (veličina i raspored prostorija, oprema, dostupni materijali, igračke itd.) i vrijeme (raspored aktivnosti u vrtiću) pojedine predškolske ustanove. Socijalni i kulturalni faktori određeni su odnosima između djece i odraslih, odnosima između odraslih, odnosima između djece i općim ozračjem u skupini.

Na socijalne i kulturalne faktore svakako imaju utjecaj i vanjski faktori jer je svaka predškolska ustanova uz unutarnje okruženje i dio šire okoline s kojom je neizbježno povezana. Utjecaj okoline na vrtić ispoljava se izborom aktivnosti specifičnih za određenu okolinu, ali i slikom o svijetu koju djeca primaju iz te okoline. Poznavanje tradicionalnih običaja i odnos prema baštini su se uvijek prenosili iz generacije na generaciju. Danas dio te uloge preuzimaju i odgojno-obrazovne ustanove, a među njima i ustanove predškolskog odgoja.

U Nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje koji je „službeni dokument koji sadrži temeljne vrijednosti odgoja i obrazovanja djece rane i predškolske dobi“(Nacionalni kurikulum, 2014.), navedeno je šesnaest točaka na koje se stavlja naglasak u planiranju i oblikovanju kurikuluma. Jedna od njih je „poticanje djece na poštovanje i njegovanje vlastite kulturne i povijesne baštine.“(Nacionalni kurikulum, 2014.). U istom je dokumentu navedeno da „odgoj i obrazovanje pridonose izgradnji osobnoga, kulturnoga i nacionalnog identiteta pojedinca“.

Upoznavanje predškolske djece s kulturnom baštinom ne mora se nužno odigravati u prostorima predškolske ustanove. Materijalna kulturna baština, bila ona pokretna ili nepokretna, prirodna ili stvorena, pristupačna je na poznatim lokacijama. Izleti do prirodnih znamenitosti ili obilazak lokalnih povijesnih građevina će djeci pružiti bolje poznavanje svoje kulture. Još jedan način približavanja baštine djeci je obilazak muzeja. „Uobičajeno je mišljenje da su djeca predškolske dobi nezrela za posjete muzejima, no postoje istraživanja koja dokazuju suprotno.“(Gelman, S., 1998.). Potaknuta prirodnom dječjom znatiželjom, pojmove o baštini će djeca formirati aktivnim istraživanjem muzejskih izložaka.

„Bez obzira koja vrsta baštine se prikazuju djeci u vrtićkoj okolini, svaka aktivnost bi trebala polaziti od određenih smjernica.“(Govorčin, 2017.):

- a) Primjerenost sadržaja: sadržaj mora biti primjeren dječjoj dobi, djeca ga moraju moći razumjeti da bi im izražavanje proteklo bez frustracije.
- b) Bogati materijalni kontekst: način izražavanja djece treba ovisiti o njima, ali im isto tako treba omogućiti kvalitetne materijale u dovoljnim količinama i omogućiti da im budu stalno dostupni.
- c) Motivacija: unutarnja motiviranost za vrijeme aktivnosti kod djece se javlja ako uživaju u njoj, a vanjska motiviranost se javlja očekivanjem uživanja u cilju koji će se postići nakon odrađene aktivnosti.
- d) Odgojitelji: odgojitelji imaju više uloga u procesu provođenja aktivnosti od kojih su neke: stvaranje uvjeta, pomaganje, opskrbljivanje materijalima i poticanje kreativnosti kod djeteta.

Upoznavanje s kulturnom baštinom se može odraditi na više načina, a brojni primjeri nam pokazuju da je važnost podizanja svijesti u očuvanju baštine danas prepoznata u predškolskim ustanovama širom svijeta, a tako i Hrvatske.

3. Baštinske vrijednosti i djeca u svijetu

Razlike u ustanovama za odgoj predškolske djece širom svijeta mogu biti ogromne. Uvjeti rada, veličina i organizacija prostora, broj djece u grupama, broj djece na jednog odgojitelja i okolina vrtića neke su od karakteristika koje variraju od države do države pa i u samim dijelovima iste države. Program predškolskog obrazovanja je također različit u različitim sredinama i dijelom je određen tradicionalnim vrijednostima kraja u kojem se primjenjuje. Prikazivanje baštine i tradicijskih vrijednosti važan je dio odgoja predškolske djece širom svijeta. Mnoge države svijeta prepoznaju važnost baštine u očuvanju svog identiteta pa tako u svom kalendaru nacionalnih praznika imaju i dan posvećen baštini.

Kina

Najmnogoljudnija država svijeta, Kina, jako drži do svoje povijesti i tradicije. Svijest o važnosti očuvanja i zaštite kulturne baštine Kinezi su povećali uvođenjem posebnog dana pod nazivom „Dan kulturne baštine“ (*Cultural heritage day*) (Chinaculture, 2006.). „Dan kulturne baštine“ Kinezi obilježavaju druge subote u mjesecu Junu počevši od 2006. godine. Na prvu obljetnicu „Dana kulturne baštine“ muzeji, memorijalni centri, povijesne lokacije i slična mjesta bila su otvorena za javnost. Djeca u vrtićima širom Kine su također obilježila taj dan.

Slika 1: Djeca u vrtiću u Jiyuan-u izrađuju maske iz Pekinške opere na Dan kulturne baštine (Izvor: People's daily online, 2009.).

Južna Afrika

Južna Afrika je država s najviše službenih jezika na svijetu, najviše boja na zastavi i najviše glavnih gradova. Raznolikost naroda, jezika, običaja i kultura jedan je od razloga što ovu državu

nazivamo i „Dugina nacija“ (*engl: Rainbow nation*). „Dan baštine“ je državni praznik u Južnoj Africi i tog dana se slavi raznolikost običaja i kultura te države (Twinkl, 2021.). Obilježavanju tog dana se redovno pridružuju i odgojiteljice s djecom u predškolskim ustanovama. Naglasak kod proslava u vrtićima je na multikulturalnosti. Djeca prikazuju običaje, nošnju, hranu i ostale prepoznatljive elemente iz svoje kulture, dok se istovremeno upoznaju s baštinom drugih kultura.

Slika 2: Djeca u predškolskoj ustanovi u Pretoriji probavaju specijalitete drugih kultura za južnoafrički Dan baštine. (Izvor: Lycée Jules Verne, 2018.).

Sjedinjene Američke Države

Važan dio baštine svih država Južne i Sjeverne Amerike je dolazak Kristofera Kolumba na američko tlo. Mnoge države obilježavaju dan njegovog dolaska kao nacionalni praznik. Iako se radi o istom događaju, različite nacije ga različito nazivaju, a iz naziva i načina obilježavanja vidljivo je da postoje različiti odnosi prema zajedničkoj baštini. Vrtići širom SAD-a ovaj dan najčešće obilježavaju likovnim aktivnostima u kojima djeca izrađuju ili crtaju predmete povezane s Kolumbovim putovanjem (brodove, monokulare, šešire...) te prigodnim glazbenim aktivnostima.

Kolumbov dan je dobar primjer kritičkog preispitivanja kulturne baštine. Godišnjica ovog dana se u SAD-u obilježava još od 1972. godine, a nacionalni praznik je postala 1937. godine. Danas se sve više širom SAD-a preispituje slavljenje ovog praznika jer postoje mišljenja da je Kolumbov dolazak početak nasilja prema domorodačkom stanovništvu i da ga kao takvog ne bi trebalo slaviti. Predloženo je i alternativno ime – *Indigenous People's Day* koje je prihvaćeno pa se danas u nekim državama SAD-a obilježava *Columbus day*, u nekima *Indigenous People's*

Day, a u nekima i jedan i drugi (Britannica, 2021.). Preispitivanje vrijednosti ovog događaja dovelo je i do toga da se preispituje i način njegovog prikazivanja djeci predškolske dobi. SAD je država za koju znamo da poštuje svoju povijesnu baštinu i ponosi se njome, ali isto tako vidimo da je spremna prihvatiti i njene negativne aspekte.

Na primjeru Kolumbovog dana možemo vidjeti da ista povijesna baština kod različitih naroda može biti prikazana na različite načine i da se vrijednost neke baštine može vremenom mijenjati.

4. Baštinske vrijednosti i djeca u Hrvatskoj

Republika Hrvatska u 2021. godini na UNESCO-voj listi svjetske kulturne materijalne baštine ima deset upisa (Dioklecijanova palača, Stari grad Dubrovnik, Nacionalni park Plitvička jezera, Episkopalni kompleks Eufrazijeve bazilike, Povijesna jezgra grada Trogira, Katedrala Svetog Jakova u Šibeniku, Starogradsko polje, Stećci ili srednjevjekovni nadgrobnji spomenici, Bukove prašume i Venecijanski obrambeni sustavi u Zadru i Šibeniku) (Ministarstvo kulture, 2021.). Na popisu svjetske nematerijalne kulturne baštine Hrvatska trenutno ima sedamnaest upisa koje možemo podijeliti u četiri kategorije:

- pjesme i plesovi
- obrti
- igre
- crkveni i narodni običaji

Ministarstvo kulture i Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta 2011. godine su zajedno izdali UNESCO-v priručnik „Svjetska baština u rukama mladih“ koji bi trebao poslužiti kao nastavni materijal za upoznavanje školske djece sa svjetskom baštinom.

Kada se govori o očuvanju baštine i njenom približavanju djeci predškolskog uzrasta u Hrvatskoj, u velikoj većini slučajeva riječ je o nematerijalnoj baštini. Nematerijalna baština je ono čime neka zajednica čuva i stvara svoj prepoznatljiv identitet. Djeci u predškolskim ustanovama se ona prikazuje kroz razne aktivnosti u kojima često sudjeluju i roditelji i osobe izvan vrtića koje su povezane sa zadanom temom.

Materijalna se baština također može donekle približiti djeci, ali uz drukčiji pristup koji u većini slučajeva uključuje aktivnosti izvan predškolske ustanove (posjet muzejima, spomenicima, povijesnim građevinama, arheološkim nalazištima i slično).

Raznolikost tradicija i običaja u Hrvatskoj gdje svaka lokalna zajednica njeguje drukčije običaje, tradicijske zanate, tradicijske nošnje i drugo, zahtjeva pristup koji je prilagođen svakoj pojedinoj ustanovi. Ispravno potaknuta, djeca će pokazati interes za svojom kulturnom baštinom, a gledajući opseg kulturne baštine, najčešće im se prikazuje lokalna ili regionalna baština s kojom su povezani i koja im je prepoznatljiva.

4.1. Blagdani

Obljetnice važnih događaja iz povijesti ili tradicije nekog naroda su oduvijek bili razlog za slavlje ili obilježavanje prigodnim tradicionalnim svečanostima. Kada govorimo o blagdanima i ostalim danima koji su za neku državu, naciju ili sličnu grupaciju ljudi dio identiteta, možemo ih podijeliti na dvije vrste: religijski i državni. U Hrvatskoj postoji zakonska podjela na blagdane i neradne dane te spomendane (NN 110/19). Osim katoličkih, u ovom zakonu su navedeni i neki blagdani drugih religija na koje dane njihovi pripadnici imaju pravo na neradni dan.

Neizostavni dio zajedničke hrvatske nacionalne kulturne baštine je kršćanska tradicija sa svojim blagdanima, vjerskim ritualima i običajima te je često predmet vrtićkih aktivnosti. Kod predškolskih aktivnosti s religijskom, tj. kršćanskom tematikom, ciljevi i zadaće se podudaraju kod većine vrtića.

Djeca dolaskom u vrtić donose sa sobom svoje navike i iskustva koje su stekla u obitelji, a isto tako „imaju potrebu svoje osjećaje prenositi iz obitelji u skupinu vršnjaka u vrtiću.“ (Gabelica-Šupljika, M., Milanović, M., 1995.). Ovo se posebno ističe u blagdansko vrijeme kada djeca prepoznaju mnogo zajedničkoga s drugom djecom u vrtiću. Zadatak odraslih osoba, a među njima i odgojitelja, je da omoguće djeci da se ugodno osjećaju za vrijeme blagdana. Time će se djeci pružiti prilika da se osjete dijelom skupine i prepoznaju običaje svoje okoline kao dio svog identiteta. Primjer obilježavanja blagdana nalazimo u dječjem vrtiću „Radost“ u Zadru.

U dječjem vrtiću „Radost“ „poduzeti su brojni projekti s blagdanskim temama radi obogaćivanja dječjeg iskustva putem neposrednog i slobodnog sudjelovanja djece u pripremi blagdanske atmosfere te uključivanja u blagdanske rituale.“ (Perica, Z., 2002.).

U sklopu ove skupine projekata djeca su sudjelovala u raznim vjerskim ritualima:

- dani kruha: blagoslov, dijeljenje, lomljenje i darivanje kruha; prinošenje darova u katedrali
- adventsko razdoblje: priprema prostora za blagdansko vrijeme, sijanje pšenice, priprema jaslca, darivanje za sv. Nikolu i sv. Luciju, sudjelovanje na božićnom koncertu, izrada adventskog vijenca
- blagdan sv. Krševana – zaštitnika grada Zadra: likovna izložba na temu „Moj grad Zadar“, ekološke aktivnosti oko prostora vrtića, istraživačke aktivnosti u gradskom okolišu.

Zadaci ovih aktivnosti bili su:

- osjetiti smisao kršćanskih blagdana i steći iskustvo u njihovom doživljaju kroz susret sa simboličkim elementima vjere
- osjetiti radost u davanju i primanju poklona
- potaknuti zanimanje za tradicionalne običaje i važne povijesne događaje
- potaknuti svijest o pripadnosti zajednici i kulturi te razviti identitet kroz obilježavanje lokalnih i nacionalnih blagdana.

Aktivnosti kao što su darivanje, blagoslivljanje, čestitanje i slične koje su bile dio blagdanskih rituala kod djece su izazvale ushićenost i osjećaj pripadnosti zajednici. Djeca su stekla uvid u svoju kulturnu baštinu preko zanimljivih i prepoznatljivih aktivnosti.

4.2. Zvončari

Odličan primjer očuvanja baštine i prenošenja baštinskih vrijednosti na djecu predškolske dobi u Hrvatskoj možemo vidjeti u mjestu Viškovo. Viškovo je mjesto blizu Rijeke poznato po Halubajskim zvončarima koji su sa tristotinjak zvončara najbrojnija zvončarska skupina. Poznati su i po čestim gostovanjima po drugim mjestima što ih čini i najeksponiranijom zvončarskom skupinom. Zvončarska tradicija povezuje se s buđenjem prirode i uzmicanjem zime pred Suncem, a prvi zapisi o ovoj tradiciji datiraju još iz 1860. godine.

Halabujski zvončari jedna su od desetak skupina zvončara u kastavskoj regiji čije je djelovanje 2009. godine dospjelo na listu UNESCO-ve nematerijalne svjetske kulturne baštine. U nominaciji za ovu listu, UNESCO naglašava da „znanja i vještine povezani sa zvončarima uključuju pripremanje hrane, izradu zvona, plesne vještine...” i da „u širenje znanja o ovim aktivnostima lokalna zajednica treba biti uključena što je više moguće“(UNESCO, 2009.). Lokalna zajednica mjesta Viškovo, ali i čitave kastavske regije je svjesna važnosti ove tradicije i aktivno sudjeluje na njezinom očuvanju i promicanju. Očuvanju ove svjetske baštine pridružili su se i djeca iz dječjeg vrtića Viškovo (Vrtić Viškovo, 2017.).

Slika 3: Zvončari u dječjem vrtiću Viškovo (Izvor: vrtic-viskovo.hr)

Projekt „Običaji primorskog kraja“ još je jedan primjer približavanja ove lokalne tradicije djeci. Dio ovog projekta dječjeg vrtića „Potok“ bio je posjet halabujskim zvončarima. Za vrijeme posjete zvončarima djeca su s odgojiteljicama pjevala tradicijske lokalne pjesme na čakavskom narječju i plesala kola te se upoznali s maskama zvončara i svim njenim dijelovima.

Upoznavanje sa zvončarima je od 2012. godine omogućeno i djeci širom Hrvatske preko slikovnice „Halabujski zvončari“ koju je izradila spisateljica Tatjana Udović (Udruga za kulturu „Ča?“, 2017.).

4.3. Moreška

Moreška je naziv viteškog bojnog plesa za kojeg se smatra da je nastao u 12. stoljeću u gradu Leridi u Španjolskoj. Ime ovog plesa došlo je od imena „Mauri“, a sam ples nastao je u čast pobjede nad Maurima. Nakon toga su se slični plesovi proširili po Europi, a u našim krajevima se moreška prvi put pojavljuje u 13. stoljeću.

Svjesni vrijednosti ove nematerijalne kulturne baštine, njenom očuvanju pridružili su se i odgojitelji s djecom dječjeg vrtića „Korčula“. Na svojim internetskim stranicama, u dijelu naslovljenom „Njegovanje kulturne baštine kroz pjesmu i ples“ spominju se sadržaji „koji će

pomoći djeci u stjecanju pozitivne slike o sebi vlastitom identitetu, te pripadnosti svom prirodnom i kulturnom okruženju.“ Uz morešku, u ovom se vrtiću plešu još i linčo i stari bali, a sve se odvija u okvirima redovnog kurikuluma.

Slika 4: Djeca dječjeg vrtića „Korčula“ u izvođenju moreške (Izvor: Dječji vrtić „Korčula“)

4.4. Djeca – čuvari djedovine

Projekt pod nazivom „Djeca – čuvari djedovine“ započet je 2002. godine u dječjem vrtiću „Šumska jagoda“ u Zagrebu. Jedan od ciljeva projekta vrtića s hrvatskim identitetom bio je „djetetu na njemu razumljivu jeziku, uzimajući u obzir dječji interes, približiti prirodnu i kulturnu baštinu Hrvatske.“(Stojnović, I.S., Vidović, T., 2012.).

Unutrašnji prostor vrtića u kojem borave djeca podijeljen je u sedam centara istraživanja (Stojnović, I. S., Vidović, T., 2012.):

- centar istraživanja (Tesla- Bošković): istraživanje različitih materijala, fotografije i monografije poznatih osoba. Predmeti s kojima su se djeca igrala u ovim centrima bili su nalik onima koji su nastali od izuma znanstvenika (Tesla: žaruljice, roboti, kompjuteri...)
- centar građenja (djedovina): u ovom centru su se nalazile keramičke minijature građevina i spomenika kulture, građevinski materijali, prirodni materijali prikupljeni širom Hrvatske, replike primjera nacionalnog nakita...)

- centar početnog čitanja i pisanja (Penkala): razne vrste pisala, slova, Bašćanska ploča, reljefni radni listovi na temu pletera...)
- centar glazbe (Dora Pejačević): instrumenti iz hrvatske glazbene tradicije, glazba hrvatskih skladatelja...)
- centar za igre s vodom (Krka): fotografije Jadranskog mora i drugih voda u Hrvatskoj, vodenica...)
- likovni centar (Rabuzin – Raškaj): likovni materijali, replike likovnih djela domaćih autora, monografije poznatih osoba...)
- centar radosti i sporta (Kostelić): pedagoški neoblikovani materijali čija je funkcija poticanje cjelovitog razvoja djeteta

Osim navedenih centara aktivnosti koji su se nalazili u samom vrtiću, postojali su i centri aktivnosti u dvorištu vrtića:

- centar Vrančić – Tesla: istraživanje zraka i svjetlosti
- centar Mohorovčić: meteorologija i istraživanje promjena u prirodi
- centar Vučetić: istraživanje otisaka i istraživanje opipom
- centar Getaldić: naočale i istraživanje povećalima
- centar „Voda kao dragocjenost“: muzej voda, igre s vodom i istraživanje voda
- centar glazbe Lisinski: vjetrena zvona od prirodnih materijala, tamburice, materijali za stvaranje zvukova
- centar početnog čitanja i pisanja “Bašćanska ploča“: vezovi i pleteri, glinene pločice, papirus i razne vrste drva
- likovni centri Slava Raškaj i Ivan Rabuzin: razni likovni materijali

Centri aktivnosti nazvani su po osobama iz hrvatske povijesti, a priče o djetinjstvu tih osoba trebale su pomoći lakšem poistovjećivanju djece s njima kroz činjenicu da su i te slavne osobe nekada bile djeca. Kod kreiranja centara aktivnosti u dvorištu vrtića pošlo se od pretpostavki da djeca imaju prirodni interes za okruženje dok odrasli mogu omogućiti poticajnu sredinu i uvjete u kojima će djeca aktivnim djelovanjem učiti o svojoj baštini. Ciljevi promjena u dvorištu vrtića bili su:

- uobličavanje odgojno-obrazovnog potencijala dvorišta vrtića na zabavan način
- približavanje biljnog i životinjskog svijeta, prirodnih i kulturnih ljepota i vrijednosti hrvatske i svjetske narodne baštine djeci kroz igru i aktivnost
- odgojitelji, roditelji i drugi odrasli članovi zajednice imali su ulogu suigrača, promatrača i pomagača djeci

Ovaj višegodišnji projekt s nizom potprojekata omogućio je djeci da na zabavan način upoznaju svoju baštinu i prepoznaju svoj kulturni identitet. Autorice ovog projekta (Inga Seme Stojnović i Tijana Vidović) imale su ideju stvoriti sredinu koja će biti prepoznata kao vrtić s hrvatskim identitetom na djeci prikladan i zanimljiv način i u tome su uspjele.

4.5. Suhozid

Na listu UNESCO-ve nematerijalne kulturne baštine je 2018. godine stavljeno umijeće gradnje kamenom bez korištenja vezivnog materijala (UNESCO, 2018.). Ova metoda gradnje koristi se od prahistorije, a tehnika izrade građevina koja se koristila nekad koristi se i danas. Drevnost ovog umijeća glavni je razlog njegovog uvrštavanja na UNESCO-vu listu.

Među devet država koje koriste ovu vrstu gradnje i u kojima je ona prepoznata kao nematerijalna kulturna baština nalazi se i Hrvatska. U Hrvatskoj je građevina izrađena ovim načinom gradnje poznatija pod nazivom *suhozid*. Tehnika izgradnje suhozida se koristi u razne svrhe: za gradnju zidova, bunara, puteva i ograda, a kod nas ih najčešće susrećemo kao dio jadranskog okoliša. Ograde izrađene ovom tehnikom gradnje kod nas imaju naziv „*mocira* ili *gromača*“ (Hrvatska enciklopedija, 2021.). Ministarstvo kulture Republike Hrvatske je 2016. godine proglasilo ovo umijeće nematerijalnim kulturnim dobrom i ono je uvršteno u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske (Ministarstvo kulture i medija, 2016.).

U priznavanju ove nematerijalne kulturne baštine važnu ulogu je odigrala udruga „4 grada – Dragodida“ (Vukšić, M., 2015.). Brojnim radionicama i projektima ova je udruga postala poznata po naporima za očuvanjem ove tradicionalne gradnje. Jedan od tih projekata odrađen je u suradnji s dječjim vrtićem „Ćok“ iz Tkona na otoku Pašmanu.

Dječji vrtić „Ćok“, koji nosi prestižni status jedinog ekološkog vrtića na dalmatinskim otocima, 2017. godine je pokrenuo projekt „Suhozidi“. Za projekt je vrtić dobio i donaciju u kategoriji očuvanja i zaštite kulturne, povijesne i tradicijske baštine te zaštite okoliša. U sklopu projekta obnovljeno je tridesetak metara zapuštenog suhozida na Glagoljaškoj stazi u Tkonu na otoku Pašmanu. Djeca vrtića „Ćok“ „često posjećuju lokacije na kojima mogu vidjeti suhozidnu gradnju, a priče o ljudima koji su izgradili te zidove su im uvijek zanimljive“ (Luić, A., 2017.).

5. Baštinske vrijednosti otoka Ugljana

Otok Ugljan je pod današnjim nazivom prvi put spomenut 1325. godine, a prvi put ga spominje rimski pisac Plinije Stariji u prvom stoljeću pod imenom *Lissa* (Batović, 1974.). Najstarije znakove naseljenosti otoka nalazimo još u mlađem kamenom dobu. Prvi narod za koji se zna da su bili naseljeni na otoku su Liburni. Ostatke njihovih naselja sagrađenih u 4. st. pr. n. e. možemo vidjeti i danas. U 1. st. pr. n. e. na otok dolaze Rimljani ostatke čijih zgrada također možemo naći na otoku. Hrvati naseljavaju otok u ranom srednjem vijeku, a nakon toga vlast nad otokom u srednjem vijeku ima Mletačka Republika, Francuska, Austrija i tek 1918. godine otok postaje dio Hrvatske.

Iako se općenito smatra da ime otoka dolazi od riječi *ulje*, za to nema pouzdanih dokaza. Porijeklo naziva otoka Ugljana lingvist Petar Skok nalazi u „prilagođenom rimskom imenu *Gellius* kako se zvao rimski posjednik imanja na otoku“(Skok, P., 2019.).

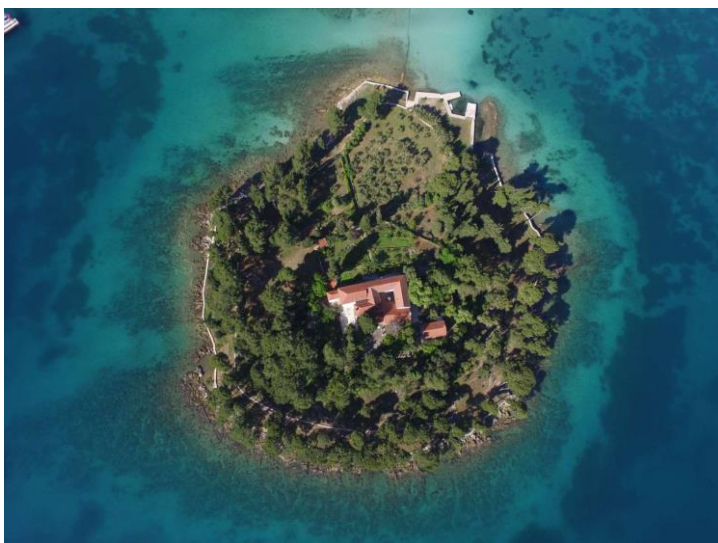
Različiti narodi i različite kulture koje su stvarale povijest otoka ostavile su za sobom tragove koje danas prepoznajemo u bogatoj otočkoj baštini. Baštinu otoka Ugljana odgojiteljice djeci približuju na različite načine. Nekad je to kroz tematske projekte potaknute interesom djece, a nekad kroz ciljane aktivnosti gdje je osnovna tema lokalna kulturna baština i kojima se pokušava pobuditi interes djece. U većini projekata poželjna je, a ponekad i nužna, suradnja osoba izvan vrtića koje su povezane sa zadanom temom. Sudjelovanje roditelja u projektima je ponekad također poželjno, a posebno kod projekata kod kojih je potrebno prikupiti određene materijale i predmete.

5.1. Materijalna baština otoka Ugljana

Nepokretnu materijalnu baštinu otoka Ugljana uglavnom čine arheološki nalazi iz antičkog doba i sakralni srednjevjekovni objekti kojih se može naći u svim mjestima na otoku. Od arheoloških nalazišta iz antičkog doba najvažnije je ono u mjestu Ugljanu. U njemu se nalaze ostaci vile rustike, mauzoleja i bazilike. Dva najpoznatija objekta materijalne baštine otoka Ugljana su franjevački samostan iz 15. st. i tvrđava sv. Mihovila iz 13. st.

Slika 5: Tvrđava sv. Mihovila, 13. st. (Izvor: ezadar)

Slika 6: Franjevački samostan na otočiću Galevcu pokraj Preka, 15. st. (Izvor: TZ Preko)

Kao važni dio nepokretne materijalne baštine otoka svakako treba ubrojati i zidove građene tehnikom suhozidne gradnje (mocire) koje možemo vidjeti širom otoka.

Veliki dio pokretne povijesne materijalne baštine otoka Ugljana trenutno možemo vidjeti u školskoj zbirci arheoloških predmeta izloženoj u osnovnoj školi „Valentin Klarin“ u Preku. „Razni predmeti pronađeni širom otoka i skupljeni u ovoj zbirci pripadaju različitim povijesnim periodima, a najstariji od njih dokazuju naseljenost otoka u starijem kamenom dobu“(Stagličić, I., 2010.).

Slika 7: Zbirka arheoloških predmeta izloženih u osnovnoj školi „Valentin Klarin“ u Preku (Izvor: Zadarski list)

Slika 8: Artefakti koji govore o geološkoj prošlosti otoka Ugljana (Izvor: Zadarski list)

Slika 9: Artefakti koji svjedoče o prvom naseljavanju otoka Ugljana (Izvor: Zadarski list)

Postojanje prikladnog javnog objekta i osiguranje uvjeta propisanih od muzeološke struke, omogućilo bi otoku Ugljanu izložbenu zbirku kojom bi svoju pokretnu materijalnu baštinu mogao predstaviti posjetiteljima.

Kada govorimo o otočkoj materijalnoj baštini, ne treba zanemariti ni jedan značajan dio te baštine koji je većim dijelom skriven od očiju javnosti. Riječ je o predmetima koji su nekad imali svoju upotrebnu vrijednost, a danas uglavnom služe kao uspomene na prethodne generacije ili kao ukrasni predmeti. Djeci su ovakvi predmeti zanimljivi jer ih ne prepoznaju kao dio svakodnevnog života i žele saznati njihovu svrhu i funkciju koju su imali kod njihovih predaka. Još jedna zanimljivost kod starih predmeta su i njihovi nazivi koji se danas više ne koriste, ali te riječi i njihovo značenje ostaju kao dio jezične baštine otoka.

Na sljedećim fotografijama su prikazani neki od tih predmeta koji se još uvijek mogu pronaći u otočkim domaćinstvima. Uz svaki od tih predmeta postoji i naziv koji se još uvijek koristi i prenosi novim generacijama. Na slici 10 je predmet naziva „sumpreš“ što označava željeznu peglu koja je bila u upotrebi u vremenima bez električne energije.

Slika 10: „Sumpreš“ (pegla) (Izvor: Autor teksta)

Na slici 11 je predmet naziva „spara“ kojeg danas više nitko ne koristi. Svrha ovog predmeta je bila olakšavanje nošenja teškog tereta kojeg su žene u davnim vremenima nosile na glavi. Sama činjenica da je ovaj predmet nekada bio u širokoj upotrebi, a danas ga se više ne koristi, svrstava „sparu“ u pokretnu materijalnu baštinu koju bi trebalo sačuvati kao sjećanje na život prethodnih generacija.

Slika 11: „Spara“ (Izvor: Autor teksta)

5.2. Nematerijalna baština otoka Ugljana

U sedam mjesta na otoku Ugljanu postoje mnoge tradicije, običaji i rituali od kojih su neki zajednički svima, a neki specifični za pojedina mjesta. Kada govorimo o tradicionalnim zanatima, obrtima ili djelatnostima možemo vidjeti da su ona ista ili slična na cijelom otoku. Zajedničko svim mjestima na otoku je i njegovanje kršćanske tradicije i obilježavanje svih kršćanskih blagdana po čemu se ne razlikuju od ostatka Hrvatske. Svako mjesto na otoku ima i svog sveca zaštitnika ili više njih čiji dan se posebno obilježava i svetkuje. Postoje običaji i tradicije koje se može vidjeti samo u pojedinim mjestima na otoku i oni su obično predmet aktivnosti u lokalnim predškolskim ustanovama. A također postoje i elementi lokalne kulturne baštine koji nisu predmet aktivnosti u vrtićima iz različitih razloga.

5.2.1. Lancuni

Običaj „*U lancuni*“ koji se već tradicionalno održava u Preku svake godine na dan Čiste srijede (Pepelnice) u večernjim satima važan je dio baštine otoka Ugljana. Preciznijih zapisa o vremenu nastanka ovog običaja nema, ali se smatra da datira iz 15. st. te da je povezan s dolaskom franjevac na otočić Galevac kraj Preka. Iako ima religiozno značenje, ovaj ritual ne organizira Crkva, već isključivo mještani.

Lancuni su zapravo povorka koju čine mještani obučeni (ogrnuti) bijelim lancunima (plahtama). Neki imaju lica posuta brašnom, neki imaju zvona, a neki ferele (lampe) u ruci. Sudionici povorke se najprije okupljaju u dijelu Preka zvanom *Dvorina* gdje se pripremaju za početak povorke. Za vrijeme trajanja rituala sudionici povorke uzvikuju „blom, blom“ i zvone zvoncima. U povorci sudjeluju mještani svih generacija. Djeca mlađe dobi koja sudjeluju u ovom običaju, obavezno su u pratnji roditelja.

U održavanju ovog starog običaja važnu ulogu igraju mještani Preka koji se trude održati ovu tradiciju i prenijeti je budućim naraštajima. Postoji inicijativa da se ovaj običaj uvrsti u popis nematerijalne kulturne baštine pri Ministarstvu kulture Republike Hrvatske.

Slika 12: „U lancuni“ (Izvor: antenazadar.hr)

Djeca iz vrtića „Lastavica“ u Preku su se s *lancunima* upoznala preko svojih roditelja, rodbine i drugih osoba iz njihove bliže okoline. Ono što su sva djeca znala o lancunima je da se ljudi oblače u bijelo i šetaju po selu. Ideja odgojiteljica je bila da djeci približe taj običaj i kroz primjerene aktivnosti potaknu svijest o tome da su *lancuni* dio njihove baštine i tradicije. Prije same aktivnosti, odgojiteljice su s djecom pričale o *lancunima*. Ovako je izgledao jedan od zabilježenih razgovora:

Odgojiteljica: „Tko zna, zašto se ljudi oblače u lancune?“

Dječak, A.: „Ne znam, mi smo išli gledati lancune.“

Djevojčica, L.: „Moja mama je poslala sliku pa smo vidjeli A.“

Odgojiteljica: „A., ti si bio u lancunima. Ispričaj nam malo kako je to bilo, kako si se obukao.“

Dječak, A.: „Svašta, lancun preko glave, preko tijela i zavezani konop.“

Odgojiteljica: „Jesi li se obojao po licu?“

Dječak, A.: „Ne.“

Odgojiteljica: „Je li bilo ljudi koji su imali boju po licu?“

Dječak, A.: „Da.“

Odgojiteljica: „Zašto stavljaju boju na lice? Jesi li ih pitao?“

Dječak, A.: „Ne znam“

Odgojiteljica: „Što su imali u rukama?“

Dječak, A.: „Imali su zvona i ne znam kako se zove ono crveno.“

Odgojiteljica: „Da li nešto govore dok hodaju?“

Djevojčica, L.: „Blom, blom. Ovako: „blom, blom!““

Odgojiteljica: „Zašto govore „blom, blom““?

Dječak, V.: „Zaboravio sam.“

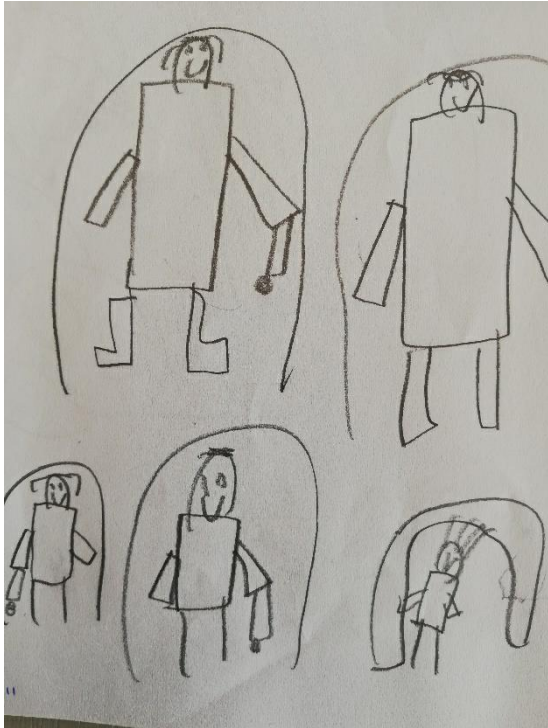
Odgojiteljica: „Ali nitko nam nije rekao što nam lancuni žele reći? Zašto se ljudi oblače u lancune? Što oni rade?“

Djevojčica, L.: „Oni nekog tjeraju.“

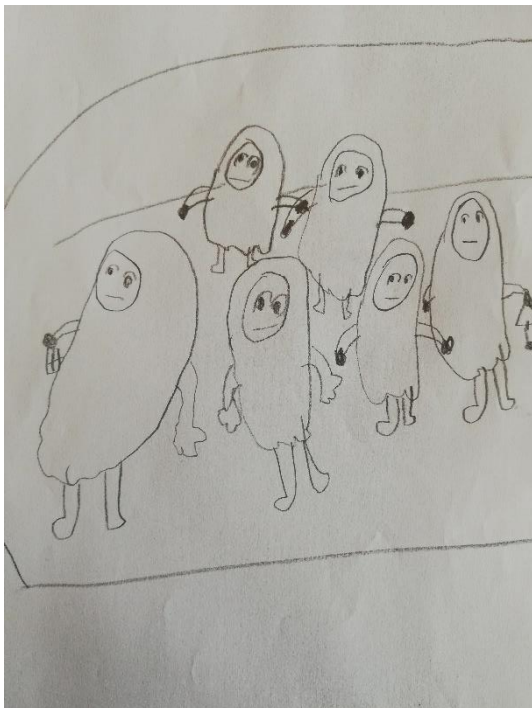
Dječak, V. „Oni tjeraju maske.“

Dječak, A.: „Tjeraju valjda duhove.“

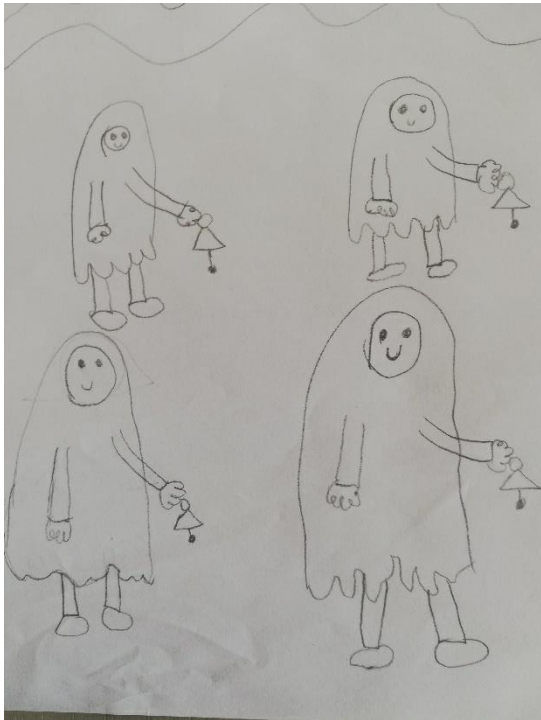
Ovo su neki od dječjih crteža na temu „Lancuni“:

Dijete 1: Lancuni, djevojčica, 5 godina

Dijete 2: Lancuni, dječak, 6 godina

Dijete 3: Lancuni, dječak, 6 godina

Dijete 4: Lancuni, dječak, 4 godina

Običaj „*U lancuni*“ važan je dio nematerijalne baštine mjesta Preka čega su mještani svjesni i to pokazuju organiziranjem povorke iz godine u godinu. Istaknuta karakteristika ovog običaja je sudjelovanje svih generacija – od najmlađih koji dolaze s roditeljima, preko grupa tinejdžera do najstarijih mještana. Djeca predškolske dobi su česti sudionici povorke o čemu rado izvještavaju odgojiteljice i svoje vršnjake koji nisu bili u „*lancunima*“. Priča o povorci koja noću prolazi cijelim selom obučena u bijelo je predškolskoj djeci izuzetno zanimljiva i stoga aktivnosti koje su organizirane na temu „*lancuna*“ uvijek imaju zajamčen interes kod djece.

5.2.2. Maslinarstvo

Maslinarstvo ima dugu tradiciju na cijelom području otoka Ugljana pa možemo reći da spada pod nematerijalnu kulturnu baštinu ovog otoka. Dokaze o višestoljetnoj maslinarskoj tradiciji nalazimo širom otoka. Jedno od arheoloških nalazišta nalazi se u zaselku Muline u mjestu Ugljan. Na njemu su pronađeni ostaci rimske uljare iz 1. st. za koju se smatra da je proizvodila oko 85000 litara maslinovog ulja godišnje. Danas je na toj lokaciji izgrađena njena replika u izvornoj veličini. Izrada ove replike pokazuje koliko stanovnici otoka cijene svoju maslinarsku tradiciju, a dodamo li tome i činjenicu da mnogi ime otoka Ugljan povezuju s riječju *ulje*, jasno je da je maslinarstvo otočka baština koju treba očuvati.

Očuvanju maslinarske tradicije na otoku Ugljanu doprinijeli su odgojitelji dječjeg vrtića „Lastavica“ u Preku pokretanjem odgojno-obrazovnog programa pod imenom „Maslina“. Projekt „Maslina“ započet je 2017./2018. pedagoške godine i pokazao se vrlo uspješnim. U njega su se uključila djeca svih vrtićkih skupina, ali i njihovi roditelji kao i osobe izvan vrtića koje su povezane s maslinarstvom.

Ciljevi projekta

Ciljevi ovog projekta su bili:

- Zadovoljenje dječjeg interesa za upoznavanjem procesa proizvodnje maslinovog ulja
- Njegovanje i pobuđivanje ljubavi prema prirodi
- Razvijanje pozitivnog odnosa prema ljudskom radu kod djece
- Poboljšanje suradnje s roditeljima kroz razne oblike interakcije: radionice, zajedničko branje i skupljanje maslina te zajednički posjet masliniku i uljari

- Usvajanje lokalne tradicije i razvijanje nacionalnog identiteta kod djece u dobi od tri do sedam godina sukladno njihovim razvojnim mogućnostima

Trajanje projekta

Trajanje ovog projekta nije bilo strogo unaprijed definirano. Projekt je trebao započeti u vrijeme početka berbe maslina, a završiti kad djeca izgube interes za zadanom temom.

Sadržaj projekta

U sadržaje ovog projekta spadali su:

- istraživačka pitanja koja prethode samom projektu: što je sve potrebno za branje maslina?, kad se masline beru?, jesu li sve masline iste?, kako se masline melju u uljari? i slično
- likovne aktivnosti: crtanje stabala i plodova maslina, modeliranje *sprtvica* (košarica) u koje se beru masline plastelinom i izrađivanje slika od maslinovog lišća
- društvene igre povezane sa zadanom temom: skakanje u vrećama u kojima se skupljaju masline, ubacivanje lopte u košaricu, igranje društvene igre s kockicama „*U berbi maslina*“ koju smo sami izradili u vrtiću, igranje slovima u igri „*Neobične, besmislene riječi*“
- ostali različiti sadržaji kao što su prikupljanje starih kalendara sa slikama maslina, smišljanje zagonetki, opisivanje prikupljenih slika

Dječja projektna postignuća

Postignuti rezultati

- upoznavanje maslinika u društvu roditelja i odgojitelja
- prebiranje pobranih maslina u vrtiću
- posjet uljari u Preku i izrada maslinovog ulja
- kušanje maslinovog ulja uz krušćice
- podizanje svijesti o važnosti očuvanja lokalne baštine i tradicije kroz praktičan rad

Slika 13: Djeca iz vrtića u berbi maslina, 2017.

Slika 14: Djeca prebiru masline koje su sami ubrali, 2017.

Slika 15: Prebrane masline dale su pola litre maslinovog ulja, 2017.

Slika 16: U svoje maslinovo ulje koje su napravili u uljarni, djeca umaču kruh koji su također sami napravili, 2017.

Aktivnosti

Za vrijeme trajanja ovog projekta djeca su sudjelovala u ovim aktivnostima:

- skupljanje različitog materijala
- istraživanje raznih stvari povezanih s temom
- promatranje i identificiranje stvari i pojava povezanih s maslinarstvom
- bilježenje zapaženih ili istraženih stvari i pojava različitim tehnikama (crtanjem, pisanjem, modeliranjem i sl.)

Uloga odgojitelja u ovom projektu je bila koordiniranje svih elemenata procesa učenja, uređivanje i priprema prostornog okruženja, prikupljanje materijala, organiziranje posjeta vanjskih osoba te stvaranje sveukupne prigodne atmosfere u vrtiću. Odgojitelji nisu davali djeci odgovore na pitanja, nego su im pomagali sagledati probleme, poticali ih da sagledaju probleme te sami pronađu odgovore. Uz potrebne informacije koje su prikupili na razne načine, djeca su bila potaknuta na razmišljanje.

Projekt „Maslina“ ispunio je sva očekivanja. Suradnja odgojiteljica s roditeljima, djecom, stručnim suradnicima i lokalnom zajednicom je bila besprijekorna. Roditelji su dali punu podršku projektu i aktivno sudjelovali u njemu. Odaziv osoba izvan vrtića koje su bile potrebne za uspješno održavanje projekta je bio izuzetno velik. U projektu su sudjelovala djeca svih dobnih skupina.

Koristi od ovog projekta za djecu su bile višestruke. Djeca su stekla nova znanja do kojih su došli pitanjima, praktičnim radom i sudjelovanjem u zajedničkim aktivnostima. Aktivnosti u kojima sudjeluju djeca svih dobnih skupina zajedno s roditeljima i drugim starijim osobama povećale su kod djece osjećaj za zajedništvo i timski rad. Vidljivo je bilo i da su dobrobit od ovog projekta posebno imala povučeniija djeca koja imaju problem sa socijalizacijom i verbalnom komunikacijom. Potaknuta je svijest o važnosti očuvanja lokalne baštine i tradicije.

5.2.3. Lavandijere

Neizostavni dio kulturne baštine mjesta Preka svakako čini priča o priješkim lavandijerama. Priješke lavandijere (pralje) bile su žene iz Preka koje su krajem 19. i početkom 20. stoljeća prale rublje gospodi iz Zadra i tako zarađivale za život. U gajetama bi po rublje odlazile ponedjeljkom, a vraćale ga oprano i izglučano petkom. Tragedija po kojoj je priča o njima postala poznata dogodila se 1891. godine u Zadarskom kanalu. Kohnog dana brod u kojem su bile se prevrnuo pod udarom orkanskog juga i potonuo, a šesnaest lavandijera je smrtno stradalo. Najmlađa je imala 14, najstarija 75 godina, a među njima su bile i dvije trudnice. Ovaj tragični događaj je sada važan dio povijesti Preka, a nesretne lavandijere dobile su i svoj spomenik na mjestu na kojem su ispirale rublje.

Pogibija šesnaest lavandijera našla je svoje mjesto i u hrvatskoj glazbenoj umjetnosti. „*Rekvijem za 16 lavandijera* je scensko – glazbeno djelo koje su 1991. napisali Slavko Govorčin i Ivo Nižić“(Morskihr, 2019.). Nešto ranije, 1968. godine, na Melodijama Jadrana u Splitu pjesmu *Šesnaest lavandera* izveo je Vice Vukov:

„Šesnaest lavandera

Noseći oprano rublje u Zadar

u zoru 2. studenoga 1891. godine

u nevremenu na moru izgubilo je život

šesnaest pralja iz Preka na otoku Ugljanu

Otkad su vas odnijeli vali

Daleko negdje, u mir, u samoću

Nemirno more za Mjeseca noću

Vašim se svijetli očima

Jer bila je bura i bila je nevera

I u smrt je pošlo šesnaest lavandera

Otkad su vas posestrile školjke

I niste došle sa puta duga

Svi maestrali, i bure i juga

Vašim se glase pjesmama

Jer bila je bura i bila je nevera

I u smrt je pošlo šesnaest lavandera

Ipak, žive ste u srcu, zvijezdama

U dubinama u društvu zlatnih riba

Ko majka voljenu djecu

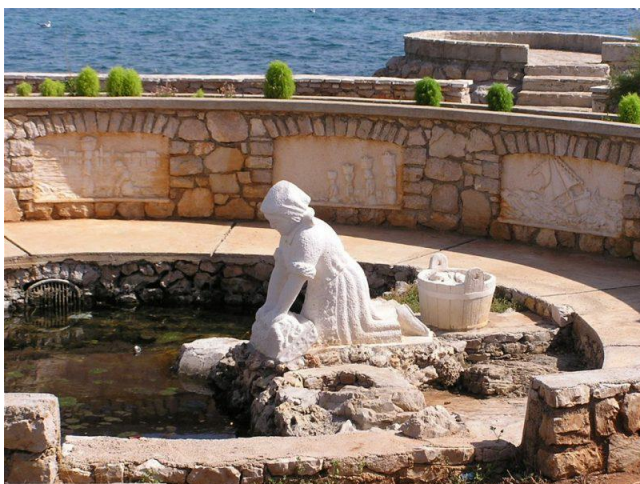
More vas grli i ziba

Otkad su vas odnijeli vali

I niste došle sa zadnjeg puta

Vjetar što noću luta

Još tuži vaše tužaljke“ (Vice Vukov, 1968.).

Slika 17: Spomenik lavandijerama u Preku (Izvor: povijest.hr)

Neposredni poticaj za pokretanje projekta „Lavandijere“ u dječjem vrtiću „Lastavica“ u Preku bila je obilježavanje godišnjice stradanja lavandijera iz Preka koje je pobudila dječju znatiželju i interes.

Ciljevi projekta

- podizanje svijesti o važnosti očuvanja lokalne baštine i tradicije
- upoznavanje sa starim predmetima i nošnjama kao dijelom folklor
- upoznavanje djece s načinom života u 19. st.
- upoznavanje djece s kulturnom baštinom Preka kroz priče, spomenike i pjesme povezane s vremenom u kojem su lavandijere živjele
- obogaćivanje rječnika
- pobuđivanje osjećaja pripadnosti i stjecanja pozitivne slike o sebi

Sadržaji projekta

- istraživačka pitanja koja prethode samom projektu
- likovne aktivnosti: crtanje *sumpreša* (vrsta glačala), narodnih nošnji, punjenje ukrasnih vrećica lavandom, izrada *spara* (kolut za nošenje tereta na glavi) od različitih tkanina, izrada krunica nizanjem perli na vrpce, izrada kauštika (sapun od ugljena)
- različite društvene igre povezane s temom
- glazbene aktivnosti – obrada pjesme „Marijo iz Rajskog dvora“ koju su pjevale lavandijere
- prikupljanje starih predmeta i slika povezanih s temom
- izrada modela gajete
- obilazak spomenika lavandijerama

Odgojiteljice su s djecom razgovarale o radu žena u tim vremenima, opisujući im običaje, nošnju, životne uvjete i slično. Ovako je izgledao jedan od tih zabilježenih razgovora:

Odgojiteljica: „Tko zna tko su to lavandijere?“

Dječak, V.: Lavandijere su prije živjele i prale robu iz Zadra i kad se srušio brod one su se ugušile. Kad je bila velika oluja brod se prevrnuo i puknuo. One nisu znale plivati.“

Odgojiteljica: „Bravo, V.! Tko je tebi tu priču ispričao?“

Dječak, V.: „Mama, ali ja sam sve drugo skužio.“

Odgojiteljica: „L., želiš li ti nešto reći?“

Djevojčica, L.: „One nisu imale kune, nisu znale plivati, nisu znale kako da izrade nešto.“

Odgojiteljica: „Bi li tvoja mama mogla biti lavandijera?“

Djevojčica, L.: „Ne, ona kuha i pere.“

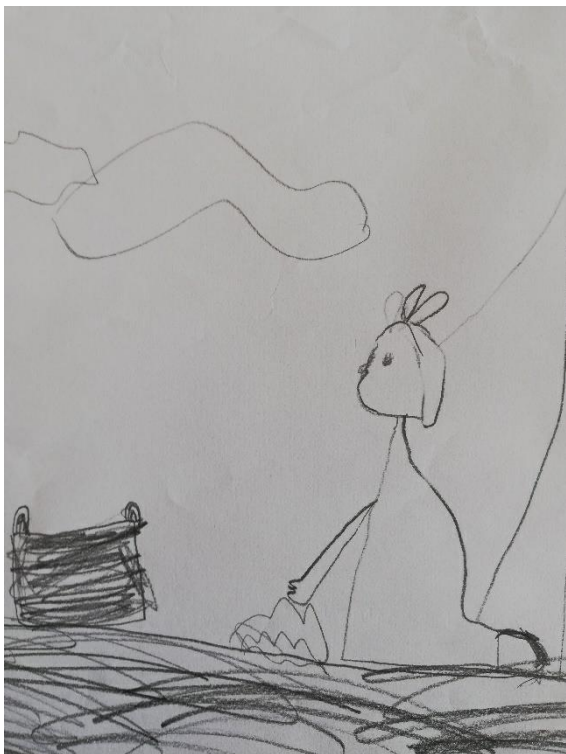
Dječak, A.: „Ja sam vidio spomenik.“

Odgojiteljica: „Što možemo vidjeti na spomeniku?“

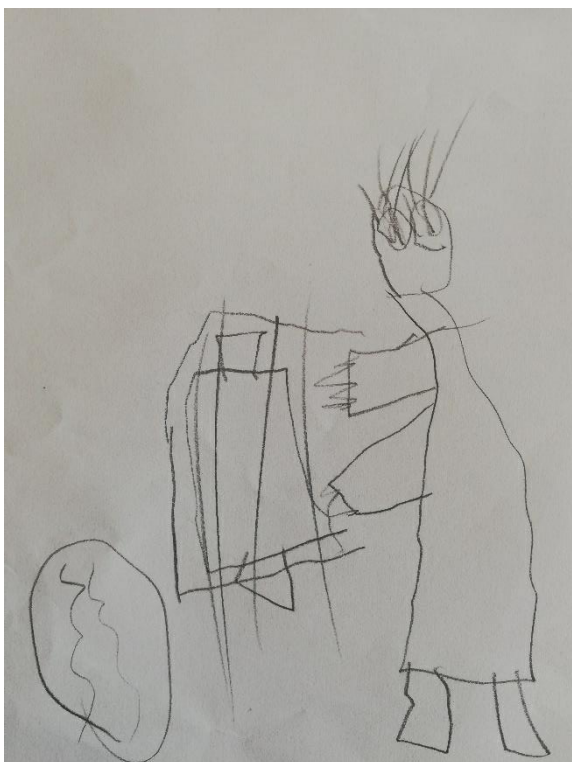
Dječak, V.: „Kip jedne lavandijere kako pere pod od broda.“

Dječak, R.: „Meni je žao što su te žene poginule.“

Ovako su izgledali dječji crteži na temu „Lavandijere“ koje su djeca nacrtala nakon razgovora s odgojiteljicama i razgledavanja spomenika lavandijerama:

Dijete 1: Lavandijera, djevojčica, 5 godina

Dijete 2: Lavandijera, dječak, 3.5 godina

Projekt „Lavandijere“ dječjeg vrtića „Lastavica“ postigao je zadane ciljeve što je bilo vidljivo iz interesa koji su djeca pokazala za njega i iz rezultata koji su postignuti kroz predložene

aktivnosti. Nakon projekta su djeca znala više o lavandijerama i postala su svjesna da su one dio njihove povijesti i baštine.

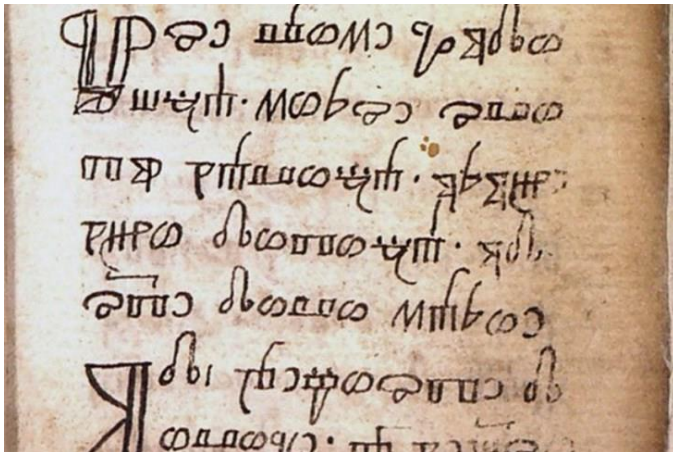
5.2.4. Glazbena baština

Zanimanje za glazbu kod djeteta se javlja u vrlo ranoj životnoj dobi. Znanstvenici su uočili da “djeca od četiri do šest godina starosti reagiraju na glazbene podražaje i to prekidajući trenutnu aktivnost i pokazujući znakove zadovoljstva.” (Šmit, M. B., 2001.). Vrijednost glazbe za ukupni razvoj djeteta je velika i stoga je pjevanje pjesama jedna od središnjih aktivnosti predškolskih ustanova. Kod izbora pjesama za djecu predškolske dobi treba voditi računa da one odgovaraju njihovim glazbenim mogućnostima.

Otok Ugljan ima bogatu glazbenu baštinu koju čine pjesme kako crkvenog tako i svjetovnog karaktera. Dio otočke glazbene baštine čine i pjesme za djecu koje su se pjevale u predškolskim ustanovama nekada zvanim „zabavišta“. Svijest o važnosti očuvanja glazbene baštine pokazuje i broj danas očuvanih pjesama koje su se pjevale u predškolskim ustanovama u periodu prije Drugog svjetskog rata. Tako je iz „zabavišta sestara Kćeri milosrđa u Preku zabilježen veliki broj pjesama koje su se pjevale u periodu od 1929. – 1941. godine.“ (Nižić, I., 2007.). Danas se u vrtićima na otoku Ugljanu pjevaju dječje pjesmice svih vrsta, dok se za neke blagdane pjevaju i prigodne blagdanske pjesme prilagođene djeci. Dublje upoznavanje s glazbenom baštinom odgojiteljice provode putem projekata i glazbenih radionica.

PRILAGODBE TRADICIJSKOG BOŽIĆNOG NAPJEVA „U SE VRIME GODIŠĆA“

Božić i doba prije Božića su u našim krajevima za svako dijete poseban dio godine. To je vrijeme poklona, ukusne hrane i veselja. Uz to, postoje mnoge aktivnosti u kojima djeca mogu sudjelovati ravnopravno s odraslima – kićenje bora, ukrašavanje okoline, pripremanje poklona i slično. Dio višestoljetne domaće tradicije u kojoj mnogo djece rado sudjeluje je pjevanje božićnih pjesama. Jedna od poznatijih božićnih pjesama koja se pjeva širom Hrvatske, pa tako i na otoku Ugljanu, je „U se vrime godišća“. Postoji više od osamdeset različitih napjeva ove pjesme u Hrvatskoj, a najraniji zabilježen tekst ove pjesme datira iz 15. st. Razlika u napjevima postoji i među mjestima na otoku Ugljanu (Nižić, 2007.). Projekt upoznavanja djece sa svojom glazbenom baštinom odrađen je u dječjem vrtiću „Lastavica“ u Preku.

Slika 18: Tekst pjesme „U se vrime godišća“ iz 15. stoljeća na glagoljici (Izvor: Glas Istre, 2020.).

Ciljevi projekta

- usvajanje božićne pjesme „U se vrime godišća“
- stvaranje ugodnog blagdanskog raspoloženja
- poticanje djece na aktivnije obavljanje različitih zadataka

Zadaci projekta

- njegovanje i razvijanje ljubavi prema glazbi
- poticanje pozitivnog odnosa prema tradicionalnim pjesmama
- poticanje svijesti o vrijednosti očuvanja baštine
- usvajanje ritamskih i melodijskih cjelina
- razvoj sluha, pamćenja, koncentracije i glasovnih mogućnosti

U projektu su se koristila ova nastavna sredstva i pomagala: sintisajzer, svjećice, božićne jaslice, udaraljke (triangli i drveni štapići), CD *player*, lutka na štapu, lutke ovčica.

PROJEKT: „RADOST U GLAZBI“

Dječja sposobnost učenja vlastitom inicijativom došla je do izražaja u radu na projektu „Radost u glazbi“ kojeg su provele odgojiteljice dječjeg vrtića „Lastavica“ u Preku. Nakon što su zapazile veliki interes djece za glazbom i istraživanjem zvukova, odgojiteljice su odlučile stvoriti glazbeno okruženje u vrtiću. Dio ovog projekta bio je upoznavanje djece s lokalnom glazbenom baštinom. U lokalnu glazbenu baštinu spadaju pjesme koje su karakteristične za određeni kraj i koje se pjevaju samo u njemu. Takve pjesme su se prenosile s koljena na koljeno

naraštajima i njihova dugovječnost ih sada čini dijelom lokalne baštine. Djeca su naučila plesati „Priješko kolo“, a upoznala su i domaće pjesme koje su im predstavile dvije klape iz Preka – ženska klapa „Lavandijere“ i dječja klapa „Baliniera“.

Ciljevi projekta

- stvaranje glazbenog okruženja u kojem će djeca moći razvijati glazbene sposobnosti, kreativnost i osjećaj za glazbenu umjetnost
- razvijanje ljubavi prema glazbi
- istraživanje glasa, zvuka i pokreta

Zadaci projekta

- njegovanje i razvijanje ljubavi prema glazbi
- poticanje pozitivnog odnosa prema tradicionalnim pjesmama
- poticanje svijesti o vrijednosti očuvanja baštine
- usvajanje ritamskih i melodijskih cjelina
- razvoj sluha, pamćenja, koncentracije i glasovnih mogućnosti

5.2.5. Heraldika

Pripadnost nekoj zajednici može se iskazati i različitim simbolima. Sve današnje države svijeta imaju službena obilježja – zastavu i grb po kojima se razlikuju od drugih te najčešće imaju određeno simboličko značenje. Prvi grbovi pojavljuju se u Europi u srednjem vijeku, a smatra se da im je svrha bila da se oklopljeni vitezovi mogu po nečemu prepoznati. Nakon što je praktična primjena grbova vremenom postala suvišna, dolazi do njihove primjene u dekorativne i simboličke svrhe. Sve više zajednica kreira vlastite grbove kao simbole pripadnosti i zajedničkog identiteta. Svoje grbove danas imaju velike zajednice kao što su države i pokrajine, ali i male zajednice kao što su gradovi, sela pa čak i obitelji.

Na otoku Ugljanu postoje tri općine i svaka od njih ima svoj grb. Na tim grbovima se može prepoznati koji su važni elementi tradicije tih područja.

Slika 19: Grb općine Preko (Izvor: općina-preko.hr)

Slika 20: Grb općine Kali (Izvor: općina-kali.hr)

Slika 21: Grb općina Kukljica (Izvor: općina-kukljica.hr)

Odgoviteljice iz dječjeg vrtića „Manulice“ iz Kukljice na otoku Ugljanu prikazale su vrtićkoj djeci grb općine Kukljica kroz primjerenu aktivnost. U sklopu ove aktivnosti djeca su najprije kroz razgovor pokazala koliko znaju o svom grbu, a nakon toga su ga nacrtali različitim likovnim tehnikama.

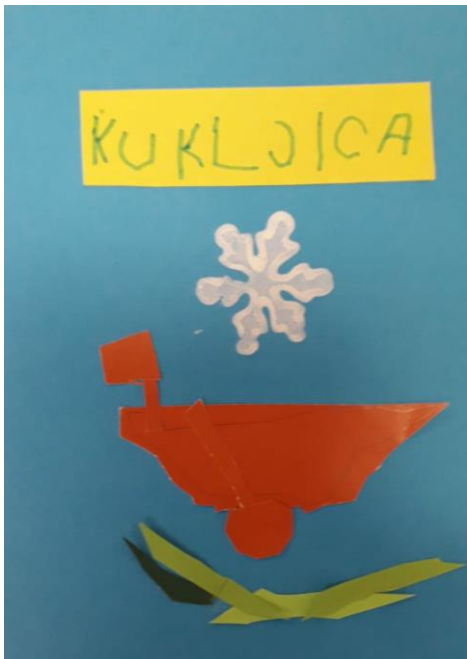
Dijete 1: Grb Kukljice, dječak, 5.5 godina

Dijete 2: Grb Kukljice, djevojčica, 5.5 godina

Dijete 3: Grb Kukljice, djevojčica, 6 godina

Dijete 4: Grb Kukljice, djevojčica, 6 godina

Ovako je izgledao razgovor o grbu općine Kukljica koji je vodila odgojiteljica s djecom predškolske dobi:

Odgojiteljica: Što se sve nalazi na grbu Kukljice?

Dječak, M.: Pahuljica, brod i grane.

Dječak, J.: Kaić, pahuljica, grožđe i masline.

Dječak, V.: I piše Kukljica.

Odgojiteljica: Zašto je brod simbol našeg mjesta?

Dječak, V.: Zato što tu ima puno brodova.

Dječak, J.: Zato što tu ima puno ribara. Oni love ribu za jesti.

Odgojiteljica: Što označava pahuljica?

Dječak, J.: To što slavimo Gospu Snježnu.

Odgojiteljica: Kako to slavimo?

Dječak, J.: Dolazimo s brodovima i vozimo ih u krug. Bude puno brodova.

Odgojiteljica: Zašto su grančice na našem grbu? Što one znače?

Dječak, J.: Zato što mi imamo puno maslina i grožđa.

Dječak, M.: Od maslina se pravi ulje.

Odgojiteljica: Zašto je grb plave boje?

Dječak, M.: Zbog mora.

Dječak, V.: Jer tu ima puno vode.

Aktivnost kojoj je bila tema grb općine Kukljica imala je za cilj upoznati djecu s baštinom svog kraja preko simbola koji se nalaze na grbu. Kroz razgovor je djeci pokazano da se svaki dio grba nalazi na njemu s razlogom i da je povezan s baštinom i tradicijom tog kraja. Interes za zadanom temom je kod djece bio velik. Djeca su na poticaj odgojiteljice pokazala da poznaju grb općine i povezala simbole s grba s njihovim značenjem. Svoje poznavanje su na kraju pokazala i kroz likovnu aktivnost. Na likovnim radovima je vidljivo i da su se djeca trudila da ne izostave niti jedan od simbola s grba.

6. Zaključak

Identitet svake osobe je skup značajki po kojima se ta osoba razlikuje od ostalih. Veliki dio identiteta svakog pojedinca određuje tradicija, religija, povijest i kultura zajednice iz koje potiče. Jedinstvenost identiteta nemaju samo osobe nego i ljudske zajednice koje se svojim identitetom razlikuju od drugih zajednica i postaju prepoznatljive. Svaka se zajednica zato trudi očuvati svoj identitet, a u tome je od velike važnosti njena kulturna baština.

Osim važnosti u očuvanju identiteta zajednice, baštinske vrijednosti danas imaju i svoju praktičnu primjenu. Mnogobrojne ljudske zajednice različitih veličina, od malih turističkih destinacija pa do čitavih naroda, žele biti prepoznate i priznate od strane ukupne javnosti prezentiranjem svoje baštine. Povijesne lokacije, prepoznatljiva arhitektura, lokalni običaji, gastronomski specijaliteti i prirodne ljepote širom svijeta predmet su nečije lokalne kulturne baštine i kao takvi postaju glavni čimbenici u privlačenju posjetitelja. Posljedica toga je i nastanak jedne čitave grane turizma – kulturni turizam. Lokacije poput otoka Ugljana zasigurno nemaju tako veliki potencijal u ovoj vrsti turizma kao što ga imaju lokacije sa kulturnom baštinom globalne vrijednosti, međutim, za kulturni turizam otoka Ugljana i hrvatski turizam u cjelini bilo bi važno bolje promovirati ovaj baštinski sadržaj.

Ako je predstavljanje kulturne baštine svijetu važno, još je važnije predstavljanje kulturne baštine djeci. Upoznavanje s tradicijom i baštinom kraja u kojem živi može biti važan dio razvoja svakog djeteta, a djeca predškolske dobi nalaze se u periodu života u kojem mnogo toga uče iz svoje okoline. Na otoku Ugljanu može se naći mnogo primjera koji pokazuju da su djeca u vrtiću okružena okolinom koja ima razvijenu svijest o svojoj baštini, a odgojiteljice raznim projektima i aktivnostima dodatno potiču razvoj te svijesti. Zajedničko svim projektima, aktivnostima i radionicama povezanim s otokom baštinom je veliki interes djece i bezuvjetna suradnja roditelja i drugih osoba iz okoline kad god je ona potrebna.

Svako dijete je sposobno kreirati osobne stavove, prikupljati i pamtiiti informacije, spoznavati svijet oko sebe i stvarati osobno mišljenje. Djecu treba potaknuti na promišljanje baštinskih vrijednosti svog zavičaja, prikupljanje informacija, upoznavanje svijeta oko sebe i stvaranje osobnog mišljenja. Dijete već u ranoj predškolskoj dobi treba započeti upoznavanje vlastite baštine što dovodi do identifikacije s njom. Zanimarivanje baštinske dimenzije u ranom predškolskom odgoju i obrazovanju može otežati proces zavičajne identifikacije, odnosno stvaranja zavičajnog i osobnog identiteta djeteta. S druge strane, baština i naslijeđe neke

zajednice djeci ne može biti dostupna ako nema odraslih osoba koje su im spremne tu baštinu prenijeti. Odgojiteljice i odgojitelji također trebaju preuzeti dio odgovornosti i zadaće približavanja baštine i djedovine djeci. Za otok Ugljan možemo reći da ima bogatu lokalnu baštinu, a za domaće stanovništvo da se trudi da tu baštinu očuva i prenese budućim naraštajima. Najvažnije od svega je da oni svoju baštinu budu imali kome ostaviti u naslijeđe.

Ovo istraživanje je pokazalo da su djeca za vrijeme provođenja aktivnosti povezanih s baštinskim vrijednostima vrlo motivirana i da se njihova motivacija intenzivira uključenošću njihovih roditelja, baka i djedova ili susjeda u baštinske projekte.

7. Literatura

Knjige i članci:

1. Batović, Š., „Prapovijesni ostaci na zadarskom otočju“, u: Zadarsko otočje: zbornik, Narodni muzej, Zadar, 1974. str. 24.
2. Dijete i roditelj, br. 7., Lento Fluo 31, Sesvete, 2019., str. 46.
3. Gabelica-Šupljika, M., Milanović, M., Blagdani djetinjstva, Školska knjiga, Zagreb, 1995., str. 58.
4. Gelman, S. A., *Categories in young children's thinking*, *Young children* 53, Washington, 1998., str. 50.
5. Govorčin, M., „Motivi hrvatske kulturne tradicije kao poticaj za likovno izražavanje djece predškolske dobi“ u: *Dijete i baština*, Oneumgraf, Omiš, 2017. str. 35.
6. Ljetopis dječjeg vrtića „Lastavica“, Preko.
7. Macdonald, S., *Difficult heritage*, Routledge, New York, 2009., str. 4.
8. Nižić, I., *Preko – glazbena baština*, Sveučilište u Zadru, Zadar, 2007., str. 170.
9. Perica, Z., „Blagdanska zbivanja u dječjem vrtiću“ u: *Živa baština*, Sveučilište u Splitu, Zadar, 2002., str. 49.
10. Sočo-Petrović, B., *Mijenjanje konteksta i odgojne prakse dječjih vrtića*, Mali profesor, Zagreb, 2009., str. 12.
11. Stojnović, I. S., Vidović, T., *Djeca – čuvari djedovine*, Tehnička knjiga, Zagreb, 2012., str. 35., 47., 78.
12. Šmit, M. B., *Glazbom do govora*, Naklada Haid, Zagreb, 2001., str. 48.

Pravni izvori:

1. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske, Zagreb, 2014.
2. Zakon o blagdanima, spomendanima i neradnim danima u Republici Hrvatskoj, NN 110/19.
3. Zakon o potvrđivanju Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine, NN 5/05.
4. Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, NN 62/20.

Internet stranice:

1. *Blue shield* <https://theblueshield.org/> (23. 09. 2020.).
2. Britannica <https://www.britannica.com/topic/Columbus-Day> (10. 04. 2021.).
3. *Chinaculture* http://www.chinaculture.org/gb/en/2006-06/05/content_82491.htm (12. 02. 2021.).
4. Detalj otrgnut zaboravu: Sjećanje na priješke lavandijere, Morskihr, 2019. <https://morski.hr/2019/11/03/detalj-otrgnut-zaboravu-sjecanje-na-prijeske-lavandijere/> (30. 05. 2021.).
5. Državni zavod za statistiku <https://www.dzs.hr/hrv/censuses/census2011> (03. 09. 2020.).
6. Ezadar, Luić, A., <https://ezadar.net.hr/dogadaji/2752539/dv-cok-i-udruga-dragodid-obnovili-30-ak-metara-suhozida/> (22. 10. 2020.).
7. Ezadar <https://ezadar.net.hr/dogadaji/1992783/tvrdava-sv-mihovila-fracena-opcini-preko/> (31. 05. 2021.).
8. Glas Istre <https://www.glasistre.hr/istra/bozic-u-puckim-pjesmama-u-se-vrime-godisca-prvi-put-zapiana-u-beramskom-brevijaru-u-15-stoljecu-688907> (22. 02. 2021.).
9. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=6230> (19. 09. 2020.).
10. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske <https://min-kulture.gov.hr/izdvojeno/kulturna-bastina/registar-kulturnih-dobara-16371/16371> (13. 03. 2021.).
11. *People's daily online* <http://en.people.cn/90001/90782/90873/6677745.html> (12. 02. 2021.).
12. Pokret otoka <https://www.otoci.eu/ugljan-melos-tradicije-vokalna-bastina-mjesta-kalipivanje-po-selu/> (19. 01. 2021.).
13. Spasimo Biševo <https://spasimobisevo.org/slavenstvo-i-romanstvo-na-jadranskim-otocima-petar-skok-zadarsko-sibenski-arhipelag/> (20. 10. 2020.).
14. *South African Heritage day* <https://www.twinkl.ca/event/south-african-heritage-day-2021> (15. 02. 2021.).
15. Spoznaje o prvom naseljavanju otoka Ugljana, Stagličić, I., 2010. <https://www.zadarskilist.hr/clanci/26062010/spoznaje-o-prvom-naseljavanju-otoka-ugljana> (10. 03. 2021.).
16. TZ Općine Preko <https://www.preko.hr/stranica/galevac/5> (31. 05. 2021.).

17. Vijeće Europe <https://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/faro-convention> (23. 09. 2020.).
18. Vrtić Viškovo <https://www.vrtic-viskovo.hr/content/1123/zvoncari-u-vrticu> (10. 10. 2020.).
19. Vukšić, M., Dragodid: Udruga koja štiti našu suhozidnu baštinu, 2015.
<https://www.ziher.hr/dragodid-udruga-koja-stiti-nasu-suhozidnu-bastinu/> (14. 03. 2021.).
20. Udruga za kulturu „Ča?“ <https://udrugazakulturuca.hr/slikovnica-halubajski-zvoncari/> (12. 10. 2020.).
21. UNESCO <https://whc.unesco.org/en/> (23. 09. 2020.).
22. Zadarski list <https://www.zadarskilist.hr/clanci/26062010/spoznaje-o-prvom-naseljavanju-otoka-ugljana> (04. 06. 2021.).